एकाइ ५ · हाम्रो विगत: प्राचीन नेपाल, सहिद र गणतन्त्र

उत्तरकुञ्जिका · शिक्षकका लागि

पूर्णाङ्क २९

अङ्क विभाजनमा दिइएका बुँदाका आधारमा अङ्क दिनुहोस्। फरक शब्दमा लेखिएको भए पनि उही कुरा भनेको उत्तर सही मानिन्छ।

१ मुख्य शब्द

ज्ञान · ३

१. किंवदन्ती
२. प्रामाणिक
३. अष्टादश प्रकृति
४. गोष्ठी
५. सहिद
६. गणतन्त्र

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

२ चित्रको नामाङ्कन

बोध · ३

१. शुक्रराज शास्त्री
२. टेकु पचली (फाँसी)
३. धर्मभक्त माथेमा
४. सिफल (फाँसी)
५. सहिद दिवस
६. शोभाभगवती (गोली)

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

३ ठिक कि बेठिक?

ज्ञान · २

i. ✓ **ठिक**
ii. ✗ **बेठिक:** गोपालराज वंशावली मध्यकालमा राजा जयस्थिति मल्लको पालामा लेखिएको थियो।
iii. ✓ **ठिक**
iv. ✗ **बेठिक:** नेपाल प्रजा परिषद् वि.सं. १९९३ (सन् १९३६) मा स्थापना भएको हो।

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

४ अति छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ काठमाडौँ उपत्यका र त्यसको वरिपरिको क्षेत्र भनी लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ भैँसी पाल्ने (महिष भनेको भैँसी) भनी लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ पहिलो यलम्बर र अन्तिम गस्ती भनी लेखेमा।

घ. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ गोपालहरूले (गोपाल वंशले) भनी लेखेमा।

ङ. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ मञ्जुश्रीले भनी लेखेमा।

च. **अङ्क विभाजन** — बोध · १

✓ हालको भारतको बिहारमा पर्ने वैशालीबाट आएर किरातलाई हराएर भनी लेखेमा।

छ. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ नेपालको पहिलो राजनीतिक दल भनी लेखेमा।

Science Playground, कादुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

ज. **अङ्क विभाजन** **ज्ञान · १**

✓ वैशाख ११ गते भनी लेखेमा।

झ. **अङ्क विभाजन** **ज्ञान · १**

✓ नेपालको संविधान जारी भएको थियो भनी लेखेमा।

५ छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** **बोध · २**

✓ राजधानीनजिकका ठाउँमा राजदरबारबाटै प्रत्यक्ष शासन गरिन्थ्यो, वा राजतन्त्रमा राजा सर्वोच्च हुन्थे भनी लेखेमा।

✓ टाढाका ठाउँ चलाउन राजाका प्रतिनिधि सामन्त नियुक्त गरिन्थ्यो, वा गाउँका धेरै काम गाउँकै मुखिया र प्रमुख परिवारले चलाउँथे भन्ने जस्तो अर्को कुनै एक कुरा लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** **बोध · २**

✓ राणा शासन एउटै परिवारको निरङ्कुश शासन थियो, जनताले शासक छान्न पाउँदैनथे, वा राणाका हुकुम नै कानुन थिए भनी लेखेमा।

✓ जनतालाई बोल्ने, लेख्ने र दल खोल्ने स्वतन्त्रता थिएन, वा शिक्षा, स्वास्थ्य र विकास आम जनतासम्म पुगेको थिएन भन्ने जस्तो अर्को कुनै एक कारण लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** **बोध · २**

✓ राजतन्त्रमा राष्ट्रप्रमुख (राजा) जन्मका आधारमा बन्छन् र पद वंशमा सर्छ, गणतन्त्रमा राष्ट्रप्रमुख निर्वाचनबाट छानिन्छन् भनी लेखेमा।

✓ राजा प्रायः जीवनभर पदमा रहन्छन् भने गणतन्त्रमा राष्ट्रप्रमुखको कार्यकाल तोकिएको हुन्छ, वा राजतन्त्रमा सामान्य नागरिक राष्ट्रप्रमुख बन्न सक्दैनन् भने गणतन्त्रमा योग्य जुनसुकै नागरिक बन्न सक्छन् भन्ने जस्तो अर्को कुनै एक भिन्नता लेखेमा।

६ लामो उत्तर

अङ्क विभाजन **प्रयोग · ४**

✓ चाडपर्व, मेला, जात्रा र नाचगान अहिले पनि मनोरञ्जन र भेटघाटका माध्यम हुन् भन्ने जस्तो एउटा समानता लेखेमा।

✓ प्रकृतिको पूजा (जस्तै उँभौली र उँधौली), संयुक्त परिवार, वा खेती र पशुपालनको पेसा अहिले पनि रहेको भन्ने जस्तो अर्को एउटा समानता लेखेमा।

✓ किरातकालमा धेरैजसो संयुक्त परिवार थिए भने अहिले सहरमा एकल परिवार बढ्दै छन्, वा पहिले सिकार खेल्ने चलन थियो भने अहिले कानुनले वन्यजन्तुको सिकार रोकेको छ भन्ने जस्तो एउटा भिन्नता लेखेमा।

✓ पहिले शासन राजाको हातमा थियो भने अहिले जनताले चुनेका प्रतिनिधिको शासन छ, वा शिक्षा परिवारमै हुन्थ्यो भने अहिले विद्यालयमा औपचारिक शिक्षा हुन्छ भन्ने जस्तो अर्को एउटा भिन्नता लेखेमा।

७ सोच्नुहोस्

उत्तर **उच्च दक्षता · २**

लखन थापाले जङ्गबहादुर राणाको निरङ्कुश शासनविरुद्ध पहिलो पटक खुला विद्रोह गरे। विद्रोह दबाइए पनि यसले जनतामा चेतना जगायो र पछिका पुस्तालाई प्रजातन्त्रका लागि लड्न प्रेरणा दियो। त्यसैले उनलाई प्रथम सहिद मानिन्छ। उनको बलिदानबाट डर र प्रलोभनमा नपरी अन्यायविरुद्ध साहसका साथ उभिनुपर्छ भन्ने कुरा सिकिन्छ।

अङ्क विभाजन

✓ राणा शासनविरुद्धको पहिलो विद्रोह भएकाले र यसले जनतामा चेतना जगाई पछिका आन्दोलनलाई प्रेरणा दिएकाले भनी लेखेमा।

✓ अन्यायविरुद्ध साहसका साथ उभिनुपर्छ, वा आफ्नो स्वार्थभन्दा देश र जनताको हित ठुलो हो भन्ने जस्तो पाठ लेखेमा।

Science Playground, कादुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

८ क्रियाकलाप: हाम्रा वीर सहिद

(अङ्क नदिइने)

विद्यार्थीले पाउनुपर्ने नतिजा

दशरथ चन्द: बैतडी, बास्कोट, १९६०; बनारसमा नेपाली विद्यार्थीलाई सङ्गठित गरे, प्रजा परिषद्का संस्थापक, भारतका पत्रिकामा राणाविरोधी लेख छपाए। गङ्गालाल श्रेष्ठ: रामेछाप, १९७५; प्रजा परिषद्का सदस्य, माफी नमागी करिब २२ वर्षको उमेरमा ज्यान दिए। शुक्रराज शास्त्री: बनारस (भारत), १९५०; नेपाल नागरिक अधिकार समितिमार्फत गीताको प्रवचन दिँदै अन्यायविरुद्ध जनचेतना जगाए। धर्मभक्त माथेमा: काठमाडौँ, १९६५; प्रजा परिषद्का संस्थापक, व्यायाम सिकाउँदा राजा त्रिभुवनलाई राणाका खराब कामको जानकारी दिए। अन्तिम पङ्क्तिमा विद्यार्थीले आफैँ खोजेका अरू कुनै सहिदको विवरण आउँछ।

तहअनुसार अङ्क	ज्ञान	बोध	प्रयोग	उच्च दक्षता	जम्मा
अङ्क	१३	१०	४	२	२९

एकाइ ५ · हाम्रो विगत: संसारका प्राचीन सभ्यता र पुनर्जागरण

उत्तरकुञ्जिका · शिक्षकका लागि

पूर्णाङ्क २९

अङ्क विभाजनमा दिइएका बुँदाका आधारमा अङ्क दिनुहोस्। फरक शब्दमा लेखिएको भए पनि उही कुरा भनेको उत्तर सही मानिन्छ।

१ मुख्य शब्द

ज्ञान · ३

१. नगर राज्य
२. प्रत्यक्ष प्रजातन्त्र
३. सिनेट
४. महास्नानागार
५. मोहर
६. मध्ययुग

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

२ चित्रको नामाङ्कन

बोध · ३

१. रोम टाइबर नदी
२. ग्रिस भूमध्य सागर
३. मिश्र नाइल नदी
४. मेसोपोटामिया दजला र फरात नदी
५. सिन्धु सिन्धु नदी
६. ह्वाङहो पहेँलो नदी

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

३ ठिक कि बेठिक?

ज्ञान · २

i. ✓ **ठिक**
ii. ✗ **बेठिक:** २० वर्ष पुगेका पुरुष नागरिकले मात्र मत दिन पाउँथे; महिला, दास र बाहिरबाट आएका मानिसले पाउँदैनथे।
iii. ✗ **बेठिक:** ती अक्षर अहिलेसम्म कसैले पढ्न सकेका छैनन्।
iv. ✓ **ठिक**

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

४ अति छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** — **ज्ञान · १**

✓ हेरोडोटसलाई भनी लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** — **प्रयोग · १**

✓ एथेन्सको प्रत्यक्ष प्रजातन्त्र जस्तो, किनकि सबैले प्रतिनिधि नछानी आफैँ मत दिए (नेपालको संसद्मा जनताले चुनेका प्रतिनिधिले निर्णय गर्छन्) भनी लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** — **प्रयोग · १**

✓ दुवै गणतन्त्र हुन्: राजा हुँदैनन् र शासन चलाउने व्यक्ति जन्मका आधारमा होइन, नागरिकले चुनेर आउँछन् भनी लेखेमा।

घ. **अङ्क विभाजन** — **ज्ञान · १**

✓ अगस्टस (जुलियस सिजरका धर्मपुत्र, ई.पू. २७ मा) भनी लेखेमा।

ङ. **अङ्क विभाजन** — **प्रयोग · १**

✓ सिन्धु सभ्यताको, र त्यहाँका मानिस समुद्रपारसम्म व्यापार गर्थे भनी लेखेमा।

Science Playground, काठुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

च. **अङ्क विभाजन** **बोध · १**

✓ उनीहरूको लिपि अहिलेसम्म पढ्न नसकिएकाले भनी लेखेमा।

छ. **अङ्क विभाजन** **प्रयोग · १**

✓ पुनर्जागरण कालको (जस्तै दान्तेको डिभाइन कमेडी) भनी लेखेमा।

ज. **अङ्क विभाजन** **ज्ञान · १**

✓ जर्मनीका गुटेनबर्गले भनी लेखेमा।

झ. **अङ्क विभाजन** **प्रयोग · १**

✓ निकोलस कोपर्निकसले (सन् १५४३ मा) भनी लेखेमा।

५ छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** **बोध · २**

✓ ई.पू. ७७६ देखि ओलम्पियामा हरेक चार वर्षमा ओलम्पिक खेल गर्न थाले भनी लेखेमा।

✓ खेल हुँदा नगर राज्यहरूबिच युद्ध रोकिन्थ्यो, वा एउटै धर्म र साझा उत्सवले उनीहरूलाई जोड्थ्यो भन्ने जस्तो अर्को कुनै एक कुरा लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** **बोध · २**

✓ सडक र गल्ली सिधा थिए र एकअर्कालाई काटेर जान्थे, वा घर पकाएको इँटाले बनेका थिए भनी लेखेमा।

✓ फोहोर पानी जान इँटाले छोपिएको ढल थियो, धेरैजसो घरमा इनार र स्नानकोठा थियो, वा महास्नानागार र अन्न भण्डार जस्ता ठुला सार्वजनिक भवन थिए भन्ने जस्तो अर्को कुनै एक प्रमाण लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** **बोध · २**

✓ इटलीका सहर भूमध्य सागरको व्यापारका केन्द्र थिए, यातायात, व्यापार र भ्रमणले नयाँ ज्ञान ल्याए, वा सहर बढे र धनी व्यापारीले कलाकार र विद्वानलाई सघाए भनी लेखेमा।

✓ अरबी विद्वानले ग्रिसका किताब जोगाएर अनुवाद गरेका थिए, सन् १४५३ मा कन्स्टान्टिनोपलको पतनपछि ग्रिक विद्वान किताब लिएर इटली आए, गुटेनबर्गको छापाखानाले किताब सस्तो बनायो, वा धार्मिक आडम्बरको विरोध भयो भन्ने जस्तो अर्को कुनै एक कारण लेखेमा।

६ लामो उत्तर

अङ्क विभाजन **बोध · ४**

✓ प्रजातन्त्र, गणतन्त्र, नागरिकता, संविधान र कानुनको शासन जस्ता धारणाको विकासमा, वा निर्वाचनबाट शासक छान्ने अभ्यासमा यिनको योगदान लेखेमा।

✓ होमर र हेरोडोटस जस्ताको साहित्य, नाटक र इतिहास लेखनको परम्परा, वा सुकरात, प्लेटो र अरस्तुका दर्शन र विचार आज पनि पढाइन्छन् भनी लेखेमा।

✓ खम्बा र गुम्बज भएका भवन र मूर्तिकलामा यिनको प्रभाव, वा ओलम्पिक खेलको सुरुआत ग्रिसमा भएको लेखेमा।

✓ रोमको कानुन, सडक निर्माण, ल्याटिन भाषाबाट आएका शब्द, वा आजको अङ्ग्रेजी पात्रोमध्ये कुनै एक प्रभाव लेखेमा।

७ सोच्नुहोस्

उत्तर

पुनर्जागरण नभएको भए अन्धविश्वास र धार्मिक कट्टरता लामो समयसम्म रहन्थ्यो। प्रश्न सोध्ने र प्रमाण खोज्ने बानी ढिलो विकसित हुँदा सूर्यको वरिपरि पृथ्वी घुम्छ भन्ने ज्ञान र आधुनिक विज्ञान पनि ढिलो आउँथ्यो। छापाखाना फैलिन ढिलो हुँदा किताब र शिक्षा थोरै मानिसमा मात्र सीमित रहन्थे।

Science Playground, कादुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

- ✓ अन्धविश्वास र कट्टरता लामो समय रहन्थ्यो, वा तर्क र प्रमाणमा आधारित विज्ञान र आविष्कार ढिलो हुन्थे भनी कारणसहित लेखेमा।
- ✓ किताब र शिक्षा थोरै मानिसमा सीमित रहन्थे, मोनालिसा जस्ता कलाकृति बन्दैनथे, वा अधिकार र स्वतन्त्रताका विचार ढिलो फैलिन्थे भन्ने जस्तो अर्को कुनै एक कुरा कारणसहित लेखेमा।

८ क्रियाकलाप: पुनर्जागरणका व्यक्तित्व

(अङ्क नदिइने)

विद्यार्थीले पाउनुपर्ने नतिजा

माइकल एन्जेलो: कला; सिस्टिन चैपलको छानामा चित्र र डेभिडको मूर्ति। ब्रुनेलेस्की: वास्तुकला; फ्लोरेन्स गिर्जाघरको विशाल गुम्बज। दान्ते: साहित्य; आम मानिसले बोल्ने इटालियन भाषामा डिभाइन कमेडी महाकाव्य। ग्यालिलियो: विज्ञान; दूरबिन सुधारेर बृहस्पतिका चन्द्रमा र चन्द्रमाका खाल्डा देखे। अन्तिम पङ्क्तिमा राफेल, गिबर्टी, इरास्मस, स्पेन्सर, केप्लर, विलियम गिल्बर्ट, जोन नेपियर, कोलम्बस वा भास्को द गामा जस्ता कुनै व्यक्ति आउन सक्छन्।

तहअनुसार अङ्क	ज्ञान	बोध	प्रयोग	उच्च दक्षता	जम्मा
अङ्क	८	१४	५	२	२९

Science Playground, काठ्मान्डे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking